

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen

**Tillsammans med andra män -
en studie av svensk huligankultur.**

Examensarbete i sociologi 15 hp,

Namn: Pontus Teiler

Handledare: Micael Björk

Maj 2008

ABSTRACT

Titel : Tillsammans med andra män – en studie av svensk huligankultur.

Författare : Pontus Teiler

Handledare : Micael Björk

Typ av arbete : Examensarbete i sociologi

Examinator : Anna-Karin Kollind

Tidpunkt : April – Juni 2008

Syfte och frågeställningar :

Uppsatsens syfte är att få inblick i livet som svensk fotbollshuligan. Jag vill få en förståelse för vilka det är som slåss och orsakerna till att de väljer detta liv. Jag har utgått från följande frågeställningar:

- Vad gör att en person väljer att bli fotbollshuligan?
- Hur ser huliganen på sig själv?
- Handlar det enbart om fotboll eller tillkommer det också något annat?

Metod och material :

Jag använder mig av en kvalitativ metod där jag lyfter fram mina respondenters individuella upplevelser. Jag har ett fenomenologiskt förhållningssätt vilket innebär att jag försöker ge en direktbeskrivning av individernas värld utifrån deras perspektiv. I mitt teoretiska material använder jag mig mestadels av Erving Goffmans begrepp och teorier utifrån hans dramaturgiska perspektiv, Norbert Elias teorier om gruppinteraktion samt Connells maskulinitetsteori. Jag använder mig även av tidigare vetenskaplig forskning i ämnet.

Huvudresultat :

Huliganism och fotboll ger mina respondenter mening. I huliganmiljö blir deras aggressiva och våldsamma beteende accepterat och genom grupptillhörigheten skapar de en positiv självbild. De upplever sig som icke-stigmatiserade. Fotbollsintresset och våldet skapar en stark sammanhållning och i den miljön lever de upp till ett maskulinitetsideal där de samtliga uppfattar sig som sanna män.

Nyckelord :

Stigmatisering, Goffman, social identitetsteori, maskulinitet, sammanhållning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
1. INLEDNING OCH SYFTE	4
1. 1 Problembakgrund	4
1. 2 Kort om huliganismen i Sverige idag.....	5
1.3 Tidigare forskning	6
1.4 Disposition	7
2. METOD.....	8
2. 1 Kvalitativa intervjuer.....	8
2. 2 Litteratursökning	9
2. 3 Etiska överväganden	9
2. 4 Praktiska villkor och begränsningar.....	9
2. 5 Bearbetning	10
3. TEORI	11
3. 1 Inledning.....	11
3. 2 Erving Goffman.....	11
3. 3 Stigma och begreppet stigmatisering	12
3. 4 Den sociala identitetsteorin	12
3. 5 Norbert Elias	13
3. 6 Maskulinitet.....	13
3. 7 Aggressivitet.....	14
4. INTERVJUREDOVISNING	15
4. 1 Mina respondenter.....	15
”Calle”	15
”Henke”	16
”Peter”	16
4. 2 Uppväxten	17
4. 3 Dagsläget.....	18
4. 4 Fotbollsintresset	18
4. 5 Huliganism som livsstil.....	19
5. ANALYS.....	22
5.1 En stigmatiserad uppväxt	23
5. 2 Dagsläget; ett liv i bakre och främre regioner.....	24
5. 3 Fotbollsintressets mening.....	25
5. 4 Huliganism som livsstil; en fråga om sammanhållning	26
5. 5 Slutdiskussion.....	27
LITTERATURLISTA	29
Bilaga 1: Dagens mest framträdande firmor i Sverige.....	31
Bilaga 2: Intervjuplan.....	33
Bilaga 3: Populärvetenskaplig framställning	34

1. INLEDNING OCH SYFTE

1. 1 Problembakgrund

Våldet i samband med fotbollsmatcher har eskalerat under de senaste åren i Sverige. Antalet så kallade högriskmatcher blir fler och sammandrabbningar mellan de olika lagens supporterfirmor och fotbollshuliganer sker vid allt fler tillfällen.¹ Vi kan i massmedia läsa om höga kostnader för polisinsatser i samband med att olika fotbollslag möts.² Huligankulturen med dess "firmor" växer och nyrekrytering tycks ske i högt tempo och i allt lägre åldrar. Detta märks tydligt när man läser om hur de nya "baby-firmorna" har dykt upp på den svenska huliganscenen.³ I och med att massmedia, TV och dagstidningar, uppmärksammar huligankulturen kan den upplevas som en nutida samhällstrend. Tidningen *Café* har haft ett stort reportage om huliganism med allt från firmors tillhörighet och medlemsantal till vilken klädstil som gäller.⁴ TV-program, som *Insider* i TV3⁵, har i en timmes långt program kartlagt ligistgänget Firman Boys med anknytning till fotbollslaget AIK. Discovery Channel sände varje onsdag, hösten 2007, ett program som uteslutande handlade om huligankulturen.⁶

Jag har varit aktiv fotbollssupporter sedan 10-årsåldern. Jag minns hur jag som 11-åring på ett fullsatt Nya Ullevi såg när IFK Göteborg hade ett lyckat äventyr i UEFA-cupen. När jag var 15 år var det derby mellan IFK och GAIS i Svenska cupen och jag valde sida på allvar. Från den dagen är jag gaisare och har följt GAIS aktivt, både på hemma- och bortamatcher. Under dessa 22 år har jag kunnat följa utvecklingen inom supporterkulturen i Sverige på nära håll. Jag har själv känt av våldet och hatet i samband med vissa fotbollsmatcher och det har berört, skrämmt och fascinerat mig. Jag har upplevt gemenskapen i bussen, med GAIS-supportrar, på väg till Stockholm för att möta Hammarby, Djurgården eller AIK. Jag har känt den rädsla och spänning som infinner sig då ett hundratal supportrar omringar en, och det enda skyddet har varit ett par poliser. Jag har sprungit för livet, med hjärtat i halsgropen, då ett gäng aggressiva motståndarsupportrar har tagit sikte på mig och mina GAIS-vänner. Dock har jag aldrig varit en del av huligankulturen.

Den aggressiva huligankultur som nu växer fram tycks främst handla om våldet och sammandrabbningarna mellan firmorna. Detta förstår jag efter att ha intervjuat mina respondenter samt läst biografier skrivna av f.d. fotbollshuliganer.⁷ Våldet behöver inte utvecklas i anslutning till matchdagen, utan kan ske dagarna innan. Så långt det går skall allmänheten och vanliga fotbollssupportrar hållas utanför, men detta är en omöjlighet att uppnå i realiteten. Allmänheten blir alltid inblandad på ett eller annat sätt. Våldet är planerat, rått och besinningslöst. Det handlar om att förnedra den andra firman och via sidor på internet⁸ sprida ryktet och informera de andra firmorna om så skett. Allmän skadegörelse och

¹ Malmström (2007)

² Bjunér & Berg (2008)

³ Garå (2008), Frenker (2008)

⁴ Sandstig (10/2007)

⁵ *Insider*, TV3, 25 oktober (2007)

⁶ *Football Hooligans International*, Discovery Channel (2007)

⁷ King & Knight (1999), Jones & Rivers (2002), Tordoff (2002), Höglund (2005)

⁸ www.sverigescenen.se, en hemsidasida som drivs i Firman Boys regi.

sönderslagna pubar är ofta följden av firmornas uppgörelser.⁹ Ett dödsfall och mängder med sönderslagna kroppar är resultatet av de senaste årens huligansammandrabbningar.¹⁰

Uppsatsens syfte är att få inblick i livet som svensk fotbollshuligan. Det betyder att jag vill få en förståelse för vilka det är som slåss och orsakerna till att de väljer detta liv. Är huligankulturen och våldet kring fotbollen här för att stanna eller är det bara en övergående trend? Vilka är dessa människor som väljer att tillhöra firmorna och vad är det som lockar i en sådan aggressiv och våldsam miljö? Jag har valt att endast belysa de utövande människors upplevelse av att vara huligan. Studien tar inte upp situationen ur de anhörigas perspektiv och jag tittar inte heller på exempelvis myndigheternas bild av huliganerna.

För att konkretisera och finna svar på mitt övergripande syfte har jag valt att utgå från följande frågeställningar:

- Vad gör att en person väljer att bli fotbollshuligan?
- Hur ser huliganen på sig själv?
- Handlar det enbart om fotboll eller tillkommer det också något annat?

1. 2 Kort om huliganismen i Sverige idag

Den firmakultur vi idag ser tog sin början i mitten av 1990-talet. Innan dess hade de bråk som skett i samband med fotboll varit mer spontana och oorganiserade. Storklubbar som AIK, IFK Göteborg, Hammarby, Djurgården och Helsingborg var de första att få firmor med anknytning till sitt lags namn. Det var utbrytare från de vanligare supporterklubbarna som började organisera sig för att bestämma möte och drabba samman med de andra lagens likasinnade.¹¹ Under de två senaste åren har huligankulturen anammats av supportrar, tillhörande lag i olika divisioner runt om i Sverige. Firmorna växer och detta lockar till sig allt fler människor, i alla åldrar och samhällsskikt. Utöver de vanliga firmorna finns det nu olika falanger av yngre firmor, s.k. babyfirmor, med anknytning till de äldre.¹² Som bilaga 1 medföljer en kort sammanfattning, ur tidningen *Café*,¹³ om dagens mest framträdande firmor.

Då firma- och huligankulturen kan uppfattas som en livsstil finns det en del attribut att ta fasta på. Jag tänker närmast på den klädstil som brukar förknippas med fotbollshuliganer och firmamedlemmar, den s.k. casual-klädstilen.¹⁴ Av de biografier som har skrivits av f.d. engelska fotbollshuliganer¹⁵ förstår man att klädstilen har stor betydelse. Phil Thornton (2003) har skrivit boken, *Casuals- the story of terrace fashion*, där han belyser hur huliganfirmorna ser det som prestige att vara trendsättare och bära de senaste märkeskläderna. En typisk huliganklädd person kan bära följande kläder:

Vita gymnastikskor av märket Lacoste.

En pikétröja av märket Lacoste, Fred Perry eller Ben Sherman.

Skjorta från Burberry, Ben Sherman eller Lacoste.

⁹ Karlsson (2000), Sprangers (2008)

¹⁰ SVT Nyheter (2008)

¹¹ Sandstig (10/2007)

¹² Sandstig (10/2007)

¹³ Sandstig (10/2007)

¹⁴ Thornton (2003)

¹⁵ King & Knight (1999), Jones & Rivers (2002), Tordoff (2002)

Gymnastikjacka från Fred Perry eller tröja från Stone Island.
Jackan från Stone Island och på huvudet en Burberry-keps.

Märkena ovan är vanliga i firmakulturen, men det är svårt att specifikt säga att det uteslutande är dessa som gäller. Märken som Hackett, Henri Lloyd, Rockport, Timberland och Duffer of St. George står även högt i kurs. Klädmärken i främsta ledet är Stone Island, följt av Burberry. Har du en Stone Island-jacka och vistas på en supporterpub matchdagen är det stor sannolikhet att du blir kategoriserad som huligan och fotbollsligist. Bär du en sådan jacka eller en Burberry-keps får du räkna med att du, i vissa kretsar, förväntas ”stå upp” för dina klädmärken. Då huligankulturen kan uppfattas som en trend följer den utvecklingen hos huliganer i andra länder, främst England och Italien, med resultat att klädstil och märken influeras och bestäms från dessa länders firmamedlemmar.¹⁶

Fotbollshuliganism beskrivs av Eric Dunning som ett komplext och mångfasetterat fenomen. Dunning skriver att begreppet är konstruerat av politiker och massmedia snarare än ett vetenskapligt sociologiskt eller socialpsykologiskt koncept.¹⁷ Det används med syfte att skildra olika beteenden som sker i samband med fotbollsmatcher. Huliganism innebär då verbalt och fysiskt våld; kastade föremål mot spelare och andra supportrar; vandalisering av klubbens egendom; slagsmål med slag och sparkar eller tillhyggen. Detta beteende inträffar inte bara i området runt och inne på fotbollsarenan utan förekommer även på lokala pubar och andra allmänna platser. Oftast är sammandrabbningar förbestämda och de kan ske på långt avstånd från arenan. Dessa uppgjorda slagsmål behöver inte ens ske på aktuell matchdag.¹⁸

1.3 Tidigare forskning

Då jag söker på tidigare forskning inom ämnet fotbollshuliganism upptäcker jag att det finns en uppsjö av engelska undersökningar, men även studier från andra länder. Jag har här nedan valt att presentera de forskare och studier jag finner mest uttömmande.

Tidigare akademiska forskningar som jag har studerat närmare är gjorda av Giulianotti, Armstrong och Dunning¹⁹. Dessa forskare har försökt att förklara fenomenet utifrån huliganernas sätt att framträda och identifiera sig. De söker även förklaringar genom att belysa termer som social status, klasstillhörighet samt maskulinitet. Dessa forskningar är gjorda ur sociologiskt, etnografiskt och antropologiskt perspektiv.

Giulianotti bearbetar frågor om vilka sociala grupper som kan identifieras som ”fotbollshuliganer” och vem som står bakom dessa påståenden. Han frågar sig också vilka historiska, politiska och sociala faktorer som spelar in i skapandet av dessa kulturer, där huliganidentiteter skapas. I boken, *Football, violence and social identity*, tar han hjälp av olika författare från olika länder som beskriver våldet i samband med fotboll utifrån antropologiskt, psykologiskt och sociologiskt perspektiv.

Armstrong, som är uppväxt i Sheffield och själv varit aktiv fotbollssupporter, har gjort en etnografisk studie där han följt sitt lag Sheffield Uniteds supportrar och huliganer. Armstrong belyser hur in- och utgrupper konstrueras och hur verkliga och symboliska fiender skapas.

¹⁶ www.sveriges scenen.se

¹⁷ Dunning (2002)

¹⁸ Dunning (2002)

¹⁹ Giulianotti (1994), Armstrong (1998), Dunning (2002)

Han skriver även om hur maskulinitet uppfattas och skapas i dessa sammanhang. Hans mål är att få förståelse för huliganernas beteende för att kunna finna en förklaring till fenomenet.

Dunning söker sociologiska förklaringar till fenomenet fotbollshuliganism. Dunning har tagit hjälp av andra författare från olika länder då han försöker svara på frågor som om ras, religion eller social klass spelar roll i fotbollsvåldets utveckling. Han frågar sig också vilken roll massmedia har i skapandet av fenomenet. Det centrala resultatet i hans forskning om fenomenet handlar om maskulinitet samt om att tillfredsställa en önskan om att uppleva spänning.

Vad det gäller svensk forskning angående fotbollshuliganism har idrottshistorikern Torbjörn Andersson skrivit en artikel där han belyser svensk fotbollshuliganism mellan åren 1900-1939.²⁰ Detta är intressant läsning, men jag upplever att det organiserade våldet idag skiljer sig från då. Tore Brännberg, socialpsykolog vid Göteborgs universitet, har forskat i ämnet supporterkultur och huliganism. Han omnämns i flera av de tidningsartiklar jag läst.

Jag har utöver ovanstående forskningar även läst biografier²¹ skrivna av brittiska före detta huliganer. Det finns även en aktuell svensk biografi, *En av grabbarna*,²² skriven av Johan Höglund.

1.4 Disposition

I kapitel 2 presenterar jag mitt metodval samt de begrepp som styr min litteratursökning. Jag förklarar även mina etiska överväganden, alltså det jag fick rätta mig efter för att kunna genomföra mina intervjuer. Kapitlet avslutas med en beskrivning över min bearbetning av materialet. I kapitel 3 presenterar jag de teorier jag valt för att kunna analysera det insamlade materialet. Teorin innefattar begrepp som stigma och stigmatisering, den sociala identitetsteorin, maskulinitet samt aggressivitet. Jag belyser även teorier av Goffman och Elias. Kapitel 4 består av en presentation av mina respondenter och en intervjuredovisning. Jag har valt att dela upp resultatet i teman; uppväxt, dagsläget, fotbollsintresset och huliganism som livsstil. I kapitel 5 analyserar jag mitt insamlade material utifrån de teorier jag valt. Analysen fördjupar framställningar utefter samma teman som i intervjuredovisningen. I sista kapitel 6 kommer en sammanfattande slutdiskussion där jag reflekterar över frågeställningarna i denna uppsats.

Uppsatsen avslutas med referenslista och bilagor.

²⁰ Andersson (2001)

²¹ King & Knight (1999), Jones & Rivers (2002), Tordoff (2002)

²² Höglund (2005)

2. METOD

2. 1 Kvalitativa intervjuer

I mitt uppsatsarbete använder jag mig av en kvalitativ metod. Mitt mål med uppsatsarbetet har varit att kunna få en inblick i huliganernas värld och deras syn på sig själva som huliganer och på så sätt få en förståelse för hur de skapar mening i sin miljö och genom sitt agerande. Genom att länka samman respondenternas berättelser med den kunskap jag fått från litteraturen hoppas jag kunna ge en mångfacetterad bild av deras upplevelser och förhoppningsvis komma närmare en förklaring av fenomenet. Kunskapsytet är explorativt eftersom jag utgår från en liten grupp respondenter och strävar efter att lyfta fram deras individuella upplevelser och inte att söka efter någon form av övergripande "sanning".

Kvale beskriver i sin bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* vikten av att inför ett arbete intervjua just så många personer som behövs för att ta reda på det som undersökningen eftersträvar.²³ Eftersom jag inte strävat efter att dra några generella slutsatser för gruppen huliganer, så valde jag att anpassa informantgruppens storlek utifrån det antal huliganer som jag kunde komma i kontakt med. Jag har på grundval av etiska överväganden valt att enbart intervjua huliganer som frivilligt erbjudit sig att delta i undersökningen och som förblivit anonyma för varandra. Mitt önskade antal skulle inte vara färre än tre och inte fler än fem personer. Urvalet blir ett så kallat bekvämlighetsurval eftersom jag intervjuat de huliganer som jag lyckats få kontakt med och som varit villiga att ställa upp. Det är svårt att få kontakt med min målgrupp vilket gjorde att jag bestämde mig för att intervjua samtliga villiga personer som motsvarade mina kriterier.

Jag har ett fenomenologiskt förhållningssätt vilket innebär att jag försöker ge en direktbeskrivning av människors upplevelser.

"Fenomenologin intresserar sig för att klargöra både det som framträder och det sätt på vilket det framträder. Den studerar individernas perspektiv på sin värld, försöker i detalj beskriva innehåll /---/ förstå den kvalitativa mångfalden hos deras upplevelser och göra deras väsentliga mening explicit."²⁴

Metoden för att inhämta mitt material är en delvis strukturerad intervju, med manliga respondenter som identifierar sig som huliganer och har detta som en aktiv del av sin tillvaro. Delvis strukturerade intervjuer lämpar sig bra eftersom jag innan intervjutillfällena har skapat mig en viss teoretisk och empirisk kunskap om de fenomen som vi studerar, men är likväl öppen för nya synvinklar och informationer som den intervjuade kan komma med.²⁵

Jag valde att inte använda mig av standardiserade intervjuer då jag befarade att dessa kunde medföra risken att vissa nyanser försvann. Ytterligare en anledning är att de inte skapar det utrymme för friare associationer som jag eftersträvade. Vid samtliga intervjutillfällen använde jag bandspelare, jag har även använt mig av stickordsanteckningar för att kunna återge samtalen och dessutom komplettera dessa anteckningar med ordagrant nedtecknade citat. Det inhämtade materialet återges dock inte ordagrant annat än i de direkta citaten.

²³ Kvale (1997)

²⁴ Kvale (1997) s. 54.

²⁵ Kvale (1997)

2. 2 Litteratursökning

Jag har valt att fokusera på en teoretisk bas bestående av framförallt identitet, gruppprocesser, aggressivitet och maskulinitet och då sökt efter den litteratur som behandlar detta. Sådan litteratur har varit relativt lätt att finna. Jag har även sökt efter olika definitioner av centrala begrepp.

I min litteratursökning har jag sökt efter definitioner av begrepp som;

- Gruppprocesser
- Social identitetsteori
- Aggressivitet
- Maskulinitet

Jag återkommer till samtliga av dessa begrepp i uppsatsens teoridel.

2. 3 Etiska överväganden

När jag planerade mitt urval av respondenter så ville jag intervjua personer som idag är aktiva eller som har varit aktiva huliganer under de senaste fem åren. Detta med syfte att komma åt en så oförvanskad bild av deras verklighet som möjligt. Huligankulturen är en sluten värld som är svår att få access till och de som är aktiva huliganer talar ogärna med utomstående. Detta har gjort att det varit svårt att få kontakt med aktiva huliganer och särskilt svårt att få dem att ställa upp på att bli intervjuade. Det finns en hederskodex vilket bland annat innebär att man inte talar med dem som inte är aktiva själva om det som händer på ”scenen”.

Det har varit av största vikt att inte kränka respondenternas integritet med utstudering ämnen. Att ställa frågor som både berör nuet och samtidigt berör hur respondenterna hamnade i huliganismen är något som hamnat i fokus inför intervjuerna. Det har varit viktigt för mig att ställa frågorna på ett respektfullt sätt, även om jag har haft svårt att förstå hur de har kunnat agera så som de gjort. Samtliga respondenter har informerats om att de är anonyma och avidentifieras i arbetet. Genom att jag medvetet har ändrat namn, ålder, boendesituation samt familjeförhållande har jag arbetat för att bevara anonymiteten hos mina respondenter. Detta utan att det påverkar uppsatsen mål och syfte. Jag har informerat dem om att banden med inspelningarna av deras respektive intervjuer enbart kommer att höras av mig och därefter förstöras.

2. 4 Praktiska villkor och begränsningar

Sökandet efter respondenter påbörjades i mycket god tid men jag fick lov att konstatera att det var mycket svårt att få kontakt med personerna inom min målgrupp. De flesta som jag personligen talat med var avvaktande och ställde sig frågande till syftet med min undersökning. Det fanns en misstänksamhet mot att berätta om en sida av deras liv som de oftast inte vill skylta öppet med. Ett flertal potentiella respondenter uttryckte också en misstänksamhet om att jag var ute efter att inhämta information som skulle kunna användas

”emot dem”. Samtliga respondenter som så önskat har fått läsa mitt uppsats-PM och jag har förklarat syftet med mina intervjuer för dem. Samtliga respondenter har själva fått avgöra var, när och hur intervjun skulle genomföras. Jag använde mig av en halvstrukturerad respondentintervju. Den intervjuplan²⁶ som jag använde mig av var tänkt att fungera som ett diskussionsunderlag utifrån temaområden. Den kom också att fungera på detta sätt. Min målsättning var att täcka in så många temaområden som möjligt men att samtidigt anpassa mig efter varje enskild intervjusituation och respondent. En av intervjuerna utfördes på respondentens arbetsplats som för tillfället var utan övrig personal. De övriga två intervjuerna genomfördes på en neutral och avskild mötesplats eftersom respondenterna bara ville ställa upp på det villkoret.

2. 5 Bearbetning

När jag bearbetade mina intervjuer använde jag mig av en kombination av analysmetoder. Jag gjorde inledningsvis en form av helhetsanalys.²⁷ Detta innebar att jag strukturerade intervjuerna individuellt utifrån de temaområden som jag önskat undersöka. Vid genomlysning och läsning av mitt intervjumaterial försökte jag finna gemensamma och särskiljande åsikter och tankar. Jag strävade efter att redan från början förankra mina intervjuer i teorierna. Jag gjorde därefter det som Kvale kallar för meningskoncentrering, genom att jag sammanfattade respondenterna åsikter mer koncist.²⁸ Jag behöll dock vissa kärnfulla citat för att särskilt belysa det som respondenterna önskat uttrycka. Min bearbetning blev därmed en fråga om meningstolkning, så tillvida att jag sökt finna djupare bottnar i respondenterna uttalanden samt möjliga förklaringsmodeller till varför de känner och agerar så som de gör.

I den systematiska analys som jag sedan gjort har jag i princip helt följt Magne Holme & Krohn Solvang beskrivning:

”Vi går tillbaka till materialet och analyserar de delar som är relevanta för de problemområden vi vill titta närmare på. Metodiskt gör vi så, att vi läser igenom varje enskild intervju. Samtidigt noterar vi på vilka sidor problemområden omnämns och skriver ner viktiga punkter i innehållet.”²⁹

Jag har efter detta flyttat textbitarna till dess att jag funnit en bra struktur. Därefter beslutade jag att inte fylla texten med citat, utan bara använda dessa för att betona eller belysa de olika upplevelserna. Det jag har eftersträvat är att presentera de olika respondenternas egna upplevelser av att vara huligan, vilket är det centrala i den här undersökningen.

²⁶ Se bilaga 2. (intervjuplan)

²⁷ Holme & Solvang (1997)

²⁸ Kvale (1997)

²⁹ Holme & Solvang (1997) s. 142.

3. TEORI

3. 1 Inledning

Hur är det att leva som huligan i Sverige idag? Vem är det som rör sig i dessa kretsar och hur tänker de kring sitt agerande? Vad kan det finnas för teoretiska förklaringsmodeller till att man fastnar för huligankulturen? I detta kapitel har jag valt att presentera några olika teorier som jag i diskussionen applicerar på mina respondenters tankar kring livet som huligan.

3. 2 Erving Goffman

Goffman har ägnat mycket tid åt att studera social närvaro, det mänskliga mötet och sociala samspelen som sker ansikte mot ansikte. I verket, *Jaget och maskerna*, beskriver han den sociala världen som en teaterscen där människorna medvetet spelar upp sina roller.³⁰ Goffman ser på individens beteenden utifrån ett dramaturgiskt perspektiv. Dessa aktörer gör sina framträdanden på scenen i hopp om att kunna göra det intryck de önskar på sin publik. Dessa medvetna rollpresentationer kan vi betrakta överallt i samhället. Goffman betonar att scenframträdandet inte är konstant utan att det är nödvändigt att kunna gå bakom kulisserna, t.ex. i hemmet där aktörerna ges tillfälle att dra sig undan uppmärksamhet och förbereda nya framträdanden. Det är i dessa samspelsritualer, ansikte mot ansikte, som vi är måna om att våra jagframträdanden blir så lyckade som möjligt. Ett misslyckat framträdande blir det om den identitet vi försöker framföra uppfattas eller genomskådas som falsk. Detta ses som ett gemensamt hot mot interaktionen och det krävs samarbete och taktfullhet mellan parterna för att undvika att någon ”tappar ansiktet”.³¹ När jag ser till mina respondenters framträdanden har jag svårt att tolka var de är bakom kulisserna någonstans. Kan det vara så att de är ”bakom scenen” i huliganmiljö, tillsammans med likasinnade? Goffman delar in det sociala handlandet i bakre och främre regioner, där de bakre syftar på platser och situationer där man kan vara avslappnad och i stillhet förbereda sig inför scenframträdandet. Med de främre regionerna menas således ”på scenen”, där individen agerar i formella roller och i sociala situationer under allmänhetens beskådning.³²

Två av mina respondenter sätter livet som huligan före sitt jobb. En av dessa har t.o.m. haft tankar om att sälja sin verksamhet för att ha möjlighet att engagera sig mer i huliganfirman. Den tredje är medveten om att hans anställning är i fara om han blir tagen av polisen i samband med de uppgjorda slagsmålen. Detta får mig att uppfatta deras yrkesroller som framträdanden i det som Goffman nämner som främre regioner. Är det i dessa roller de anstränger sig för att deras scenframträdande skall verka äkta? De pratar om sina handlingar i huliganmiljöerna som något jag uppfattar som okonstlat och äkta. Är denna miljö deras bakre region? Jag återkommer till dessa frågor i min analys.

Goffman nämner även expressiv utrustning i form av en personlig fasad och syftar på detaljer vi identifierar hos individen, aktören.³³ Denna personliga fasad kan inkludera kläder, ras, kön,

³⁰ Goffman (2004)

³¹ Goffman (2004)

³² Goffman (2004)

³³ Goffman (2004)

ålder och utseende. Detta kan jag känna igen hos mina respondenter samt i huligankulturen generell. Att kläderna är en viktig del i fasadupbyggnaden inom huligankulturen genomsyrar samtliga biografier jag läst.³⁴ Återigen tänker jag på min fråga om när det är mina respondenter befinner sig i bakre respektive främre regioner. I vilket sammanhang känner de sig "hemma"? Är det i yrkeslivet, familje- och privatlivet eller huliganmiljö? De strikta klädkoderna kan ju tyda på att slagsmålen trots allt är ett slags scenframträdande. Jag återkommer även till detta i min analys.

3. 3 Stigma och begreppet stigmatisering

Begreppet stigmatisering är en riktning inom den symboliska interaktionismen och ordet stigma beskriver egenskaper hos en individ som är misskrediterade. Detta stigma medför att en person, som i vanliga fall skulle accepteras i det sociala samspelet, inte ges tillträde till den allmänna gemenskapen. Stigmat medför att personen inte motsvarar våra förväntningar och krav. Goffman har studerat och skrivit en bok angående temat stigma. Ett antagande är då att vi ofta tillskriver och förklarar en stigmatiserad persons övriga handlanden till stigmat, trots att dessa beteenden även går att känna igen hos icke-stigmatiserade. Vi har en ovana att betrakta och tolka den stigmatiserade i ljuset av dennes stigma.³⁵ Mina respondenter har gemensamma barndomsupplevelser, som kan ha spelat roll, i deras vägval i livet. Dessa faktorer kan ha skapat en känsla av stigmatisering och detta kan ha resulterat i att de sökt sig till miljöer där deras upplevda stigma uppfattats som normalt. När jag diskuterar stigmatisering i det här sammanhanget ligger det nära till hands att även se på begreppet en självuppfyllande profetia. Med självuppfyllande profetia menas att vi lever upp till de förväntningar andra har på oss. Vi gör och blir vad som förväntas av oss. Förväntas det av en person att denne skall uppträda negativt infriar ofta individen det beteende samhället bestämt sig för att han skall uppvisa.³⁶ Alla människor strävar efter att ha en positiv attityd, självbild när det gäller den egna personen, men vissa personer utvecklar en negativ sådan. Styr mina respondenter av samhällets förväntningar på dem eller är det de själva som har sina egna förväntningar att leva upp till? Ännu viktigare och av mer intresse att belysa är kanske huruvida de själva uppfattar sitt beteende som normalt eller ej. Jag hoppas att kunna svara på dessa frågor samt även försöka ta reda på vilka faktorer som påverkat deras val att hamna i en sådan våldsamt miljö, som huliganvärlden ger sken av.

3. 4 Den sociala identitetsteorin

Om du frågar dig själv vem du är kommer du med största sannolikhet att tänka på alla de olika samhällsgrupper du tillhör. Genom olika gruppmedlemskap bekräftas din sociala identitet. Då gruppmedlemskapet påverkar vår självbild och identifikation bestämmer vi oss för att tillskriva den grupp vi tillhör med positiva attribut och värderingar. Vår självkänsla påverkas av hur vår grupp står sig i social jämförelse med någon annan. Det är på bekostnad av andra grupper vi själva känner stolthet inför vår egen.³⁷ Under mina intervjuer visar respondenterna hur de uppfattar andra lag och deras supportrar jämfört med sitt eget.

³⁴ King & Knight (1999), Jones & Rivers (2002), Tordoff (2002), Höglund (2005)

³⁵ Angelöw & Jonsson (2000)

³⁶ Angelöw & Jonsson (2000)

³⁷ Helkama (2000)

De pratar med stolthet om det egna laget och sin huliganfirma samtidigt som de gärna nedvärderar de andras lag och firmor. En respondent visar en tydlig avundsjuka då han jämför sin egen firma med en annan vad det gäller antalet medlemmar och styrka. Han drömmer om att "vinna över" dem i ett uppgjort slagsmål och på så sätt öka självkänslan för den egna gruppen i jämförelse med den andra. Människor som har behov av en positiv identitet försöker att särskilja utgruppen mot ingruppen. Genom att belysa ingruppens positiva sidor jämfört med utgruppens negativa "skapas en positiv särprägel". Att sätta denna positiva stämpel på den egna gruppen samt att diskriminera den andra blir således en viktig faktor och spelar en stor roll för självkänslan. Jämförelseteorin blir således en avgörande faktor i den sociala identitetsteorin.³⁸ Armstrong beskriver detta i sin studie där han fokuserar på två lag i samma stad, Sheffield.³⁹ Dessa två lags supportrar umgås sällan med varandra och de nedvärderar varandras lag genom verbaliserade hån. De trycker även upp hånfulla klistermärken och posters där de gör åtlöje av fotbollspelare tillhörande det andra laget. Ett svenskt exempel hittar jag på hemsidan www.gronsvart.com⁴⁰, där man kan köpa t-shirts med texten "pissa på IFK" tillsammans med en bild på en urinoar.

3. 5 Norbert Elias

När jag närmare studerat mina intervjuer samt den biografiska litteraturen förstår jag vilken mäktig upplevelse av sammanhållning som skapas genom att vara en homogen grupp. Elias⁴¹ har en teori om att just sammanhållning har en viktig betydelse för gruppen när det handlar om upplevelsen av att vara mäktiga i förhållande till andra. Denna sammanhållning baseras på minnen, gemensamma värderingar och vänskap. Utgruppen ses som fienden och spelar även den en viktig roll när det gäller att skapa en vi och dom-känsla. Genom att nedvärdera andra grupper skapar man en positiv självbild för den egna. Den egna gruppen får stå som moraliskt exempel när det gäller att följa de lagar, normer och regler som är uttalade, samtidigt som att det är tvärtom för den andra gruppen. På hemsidan www.sveriges scenen.se⁴² kan man läsa om hur Firman Boys⁴³ och deras handlande beskrivs i jämförelse med andra huliganer. Även mina respondenter tillskriver, vid ett flertal tillfällen, andra huliganer och deras firmor nedlåtande i jämförelse med den de själva tillhör. Kraftfulla åtgärder för att bevara sin grupps sammanhållning och identitet är att stigmatisera den andra och att inte låta den egna gruppens medlemmar umgås med den andra gruppens.⁴⁴ En individ som umgås med den andra gruppen vanhedrar den egna gruppen och sänker den individuella statusen inom den. Individen förlorar den egna gruppens respekt. Detta påstående märks tydligt i en av mina respondenters val i att faktiskt inte umgås eller prata med sina släktingar, då de tillhör en rivaliserande huliganfirma.

3. 6 Maskulinitet

Att diskutera begreppet maskulinitet i det här sammanhanget upplever jag som en självklarhet. I de engelska biografierna⁴⁵ är maskulinitet och skapandet av maskulinitet ett

³⁸ Helkama (2000)

³⁹ Armstrong (1998)

⁴⁰ Hemsida skapad av gaisare.

⁴¹ Elias (2004)

⁴² Hemsida skapad av Firman Boys.

⁴³ Huliganfirma med sympatier för AIK.

⁴⁴ Elias (2004)

⁴⁵ King & Knight (1999), Jones & Rivers (2002), Tordoff (2002)

återkommande ämne. Maskuliniteten skildras genom hårda uppväxtförhållanden då det handlar om tunga fysiska manuella arbeten i engelska industriorter. I *City psychos*⁴⁶ nämner författaren den glömda hamnstaden Hull, där arbetarna prisar den råa maskulina kulturen bestående av "heavy drinking and hard fighting". Dunning beskriver vad han anser fotbollshuliganism i grund och botten handlar om: Maskulinitet, kamp om territorium och spänning. Dunning utvecklar resonemanget genom att tillägga att det finns en indirekt koppling mellan huliganism och hög alkoholkonsumtion.⁴⁷ Connell beskriver maskulina normer inom huligankulturen som handlar om färdigheter i att slåss, "hårdhet" och att tåla en stor mängd alkohol. Att klara dessa maskulinitetstester och att "vara en man" är vad fotbollshuliganism handlar om, enligt Dunning.⁴⁸ Dessa egenskaper som uppfattas och beskrivs som maskulina genomsyrar den litteratur jag läst och jag kommer senare, i min analys, att beskriva hur mina respondenter pratar om dessa. Connell skriver om hegemonisk maskulinitet och syftar på en typisk kulturell idealmaskulinitet skapad av samhället.⁴⁹ Connell skriver att denna kollektiva syn på maskulinitet erhålls av näringslivet och staten, vilket är en miljö där den inte är hotad av feministiska kvinnor och oliktankande män. Hävdande av auktoritet samt direkt våld är hegemonins kännetecken. Connell belyser hur idrott och sport har blivit definitionen på maskulinitet inom masskulturen. Inom idrott dominerar män, vilket innebär att det skapas ett bestämt socialt mönster och symboliskt bevis på männens överlägsenhet och rätten att härska.⁵⁰

3. 7 Aggressivitet

Att bete sig aggressivt och våldsamt ses oftast av samhället med moraliskt ogillande och att medvetet orsaka skada är därför moraliskt förkastligt, enligt de sociala normer och regler vi interagerar efter i vårt samhälle. Aggressivitet kan antingen vara emotionell eller instrumentell, planerad. Den emotionella aggressiviteten känns igen vid en upplevelse av ilska eller raseri. Genom att agera emotionellt aggressivt motiveras individen att undanröja sitt känslotillstånd. Lustkänslor kan uppnås genom aggressivitet och när det handlar om den emotionella kan dessa uppstå i njutning av att skada andra och då beskåda andras lidande. Lustkänslor kan uppnås genom en känsla av makt och dominans som framkallas genom andras underkastelse och förlust.⁵¹ Instrumentell planerad aggressivitet är kontrollerad och handlar om att uppnå ett bestämt mål. Om aggressiva handlingar utförs av en omtyckt beundrad person blir det oftare imiterat. Om den kognitiva förmågan är nedsatt, genom alkohol eller droger m.m., ökar sannolikheten för ett aggressivt agerande av individen. Helkama m.fl. tar upp exemplet på hur slagsmål och sammandrabbningar mellan rivaliserande gäng, typ fotbollssupportrar, är ett sätt för gruppen att visa sin solidaritet och lojalitet mot sitt lag. Aggressiviteten blir därigenom ett sätt att visa sin identitet och grupptillhörighet, vilket stärker gruppens sammanhållning.⁵²

⁴⁶ Tordoff (2002)

⁴⁷ Dunning (2002)

⁴⁸ Dunning (2002)

⁴⁹ Connell (2003)

⁵⁰ Connell (2003)

⁵¹ Helkama (2000)

⁵² Helkama (2000)

4. INTERVJUREDOVISNING

I detta kapitel kommer jag att redovisa mina intervjuer med respondenterna. Mitt upplägg är att presentera respondenterna för sig och sedan presentera teman jag anser är betydande för uppsatsens syfte. Dessa teman handlar om respondenternas uppväxt, livssituation i dagsläget, deras fotbollsintresse samt livsstil som huliganer.

4. 1 *Mina respondenter*

”Calle”

Calle är en svensk man i 30-årsåldern med fru och 2 barn. Han bor i närheten av en storstad och arbetar som egen företagare. Han säger att han har upplevt en trygg uppväxt i en förort, men berättar även att hans föräldrar flyttade till en angränsande kommun p.g.a. av att han hade hamnat i dåligt sällskap där han bodde. Under hans skolgång var han ofta inblandad i slagsmål och många av hans kompisar nyttjade alkohol och andra droger. I och med flytten hamnade han i en lugnare skola. Calle berättar att han alltid haft en känsla av rastlöshet och att han har ett häftigt temperament. Han exploderar när han blir arg och tappar då kontrollen över sina handlingar. Han har blivit tvungen att lägga band på sig för sina barns skull, då han inte vill visa dem denna sida av sin personlighet. Han har alltid haft ett fotbollsintresse och spelade själv mycket när han var yngre. Ofta slutade dessa matcher i slagsmål med de andra. Efter flytten till den nya kommunen klingade intresset av och han började istället träna olika kampsporter. I sena tonåren växer fotbollsintresset igen och han berättar att han genast fann sin identitet på läktaren, tillsammans med de andra supportrarna. Han berättar euforiskt om gemenskapen och hur stolt han blev när han ”stod upp” i ett slagsmål mellan supportrar och hur han då gjorde sig ett namn bland dem som han senare kom att bilda en ökad firma tillsammans med. Han fick respekt, som han säger stolt. De första åren på 90-talet beskriver Calle som stökiga med mycket oorganiserat våld, utan regler, mellan olika lags supportrar, vilka han benämner som ”de djävla svinen”. Nuförtiden ser Calle en trend i att vara huligan och att ingå i den kulturen. Gemenskap är ett ord som återkommer under intervjun och Calle berättar vilken kick det är att slåss med andra firmor. Han har testat de flesta droger men ingen känsla går upp mot den som efter en fight, säger han. Lyckorusen kan sitta i en hel vecka. Det blir som ett beroendeframkallande gift, påstår han samtidigt som han tillägger att folk mår bra av att slå varandra på käften. På frågan om hans familj vet om att han är huligan svarar han att de nog vet men att de inte vill kännas vid det. Han skäms inte för att vara huligan, tillägger han. Han berättar att han idag inte är så aktiv inom firman som han skulle vilja, men han drömmer om att organisera ihop 150 medlemmar för att möta någon av de firmor han bedömer som större än hans. Han säger att han älskar livsstilen som finns i huligankulturen. Det är med de andra firmamedlemmarna han delar värderingar och det är med dem han känner gemenskap. Calle pratar om huliganismen och firmakulturen som ett reglerat sätt att slå varandra på käften. Reglerna är enkla och alla är med på dem. Inga tillhyggen, inga sparkar på den som ligger ner och allmänheten skall hållas utanför. Den som är med är med, avslutar han.

”Henke”

Henke är i 20-årsåldern. Han är singel och har begränsad kontakt med övriga familjemedlemmar. Han bor i en storstad och arbetar inom byggbranschen. Han är uppväxt med skilda föräldrar och flyttade omkring mycket som ung, då hans mamma var tvingad till detta för att få arbete. Han berättar att han slogs mycket redan som ung. Han berättar att han alltid haft temperament. Han var stökig i skolan och bråkade ofta. Han slog ofta de han störde sig på. Han har alltid varit intresserad av fotboll och har själv spelat från 7-års ålder till sena tonåren. Efter det började han gå och titta på fotboll och han följde ett speciellt lag aktivt. Det var bland dessa supportrar han upplevde stark gemenskap och han blev medlem i deras grupp, som han upplevde hade samma intresse som han: ”Öl, fotboll och slagsmål”. Han har nu, flera år senare, samma intresse och han säger att huliganismen ger honom en kick. Det är ett välkommet avbräck från vardagen. Han har inga andra intressen i dagsläget. Han tycker det är kul att vara huligan och att slåss. Han berättar om när han har varit med i slagsmål och han beskriver den sköna känslan det ger honom. Det är en kraftig adrenalinkick och det är värt smärtan att få uppleva den. Henke berättar om reglerna att inte använda vapen och att inte sparka på någon som ligger ner, men berättar själv om att han hoppat på huvudet på en som låg ner. Reglerna är till för att ingen skall dö, säger han, men tillägger att om man är rädd för att dö skall man inte hålla på att slåss. Han säger att oskyldiga inte skall drabbas och förstår inte varför samhället skall lägga sig i om människor vill slåss. Henke ogillar polisen, som han anser är ”svin”, och han har själv blivit gripen många gånger. Sin identitet som huligan är inget han skäms över, men han väljer vilka han berättar det för. Hans bästa vänner finns bland huliganerna i firman, som han skulle göra allt för. Henke gillar livsstilen som huligan och den starka gemenskapen han upplever i den. Att sluta vara huligan är inget Henke tänker på men reserverar sig med att man aldrig kan veta vad som händer i framtiden. När det gäller kärlek och att träffa någon uttrycker han att flickvänner kommer och går men laget består. Om han skulle få barn och de vill bli som honom anser han att huliganismen är en del av verkligheten och att de får göra som de vill. Hans släktingar håller på det rivaliserande laget och han ser det inte som några problem att slåss med dem i en fight. Han säger att han verkligen hatar det lagets firma. Han drömmer om att bli största och värsta firman i Sverige och ”knäcka” de andra firmorna i landet. Han offerar gärna sitt jobb för hans lag och dess firma. Att övervinna rädslan är en känsla som ingen drog kan ersätta, enligt Henke som har provat de flesta utom heroin. Känslan är rå och äkta. Vi har alla våra intressen och detta är min livsstil, säger han. Han upplever en enorm stolthet då hans firma vinner ett uppgjort slagsmål över en annan firma.

”Peter”

Peter är i 40-årsålders och bor tillsammans med sin sambo i en mindre stad. Han arbetar inom byggbranschen och har en hög position inom företaget med en god lön. Han är uppväxt, med skilda föräldrar. Hans uppväxt var stökig och han var ofta i slagsmål, drack alkohol och provade droger. Under hela sin uppväxt och än idag kan han se hur han alltid har dragits mot det som han anser vara farligt och spännande. Alkohol har alltid haft en central plats i Peters liv och han har inget emot att ta andra droger. Han har alltid haft ett fotbollsintresse och har själv varit aktiv under tidig barndom. Han har även ett brinnande intresse för boxning, och övrig kampsport, och han tränar själv en mix av olika kampsporter. Han går inte så aktivt på matcherna utan är mer intresserad av att slåss tillsammans med firmamedlemmarna. Han gillar den kultur som finns runt huliganismen med alkohol, droger och framförallt slagsmålen. Han brukar ofta gå ut på helgerna och då blir det mycket alkohol och ofta slagsmål. Han vet

inte varför, men det är som att han söker upp det när han är ute. Han identifierar sig inte som en huligan, fast han är fascinerad av livsstilen. Han är med för spänningen och kicken, säger han. Att besegra rädslan inför en fight och att få slå någon är en skön känsla. Han upplever att det finns en stark gemenskap i firman, trots att han inte känner sig riktigt upptagen i den. Jag träffar dem på krogen eller så ringer de när det är fight på gång och frågar om jag vill vara med. Han håller sin flickvän utanför och han tror inte hon vet att han är med och slåss tillsammans med firman. Många gånger väljer han henne framför ett uppgjort slagsmål, men då känner han ändå en oro för att ha missat någon häftig fight. I vissa sammanhang känner han sig tuff då han berättar om att han är med och slåss, men i vissa skäms han över sitt beteende. Det skapar och ger respekt i vissa kretsar, säger han. På de pubar han är på vet de flesta att han är en fighter och han gillar den stämpeln. Han backar inte för att slåss och det vet alla. Många gånger har han ångest dagen efter han har varit inblandad i slagsmål. Han påpekar att han inte brinner för laget, men att han alltid kommer att dras till firman och slagsmålen. Han älskar spänningen och kicken som det ger, samt att han ser det som ett "lagligt" sätt att slå folk på käften.

4. 2 Uppväxten

De tre respondenterna berättar samtliga om en stökig uppväxt med alkohol, droger och slagsmål. Trots att Calle haft en trygg uppväxt bröt han tidigt med sina föräldrar och sökte sig till kamrater, som var äldre än honom. Henke och Peter, som är uppväxta med en förälder, sökte sig också till kompisgäng och för samtliga har detta varit dåligt umgänge.

"De flesta av mina gamla kompisar sitter inne eller är döda. En kompis till mig söp ihjäl sig." (Calle)

Henke berättar om en stökig skolgång där han sällan var på lektionerna. Han har alltid haft ett hett temperament och han berättar att han slogs och bråkade mycket när han var ung, både i skolan och på fritiden. Henke beskriver sig som en ledartyp, som gärna låter folk veta när han irriterar sig på dem.

"Det fanns alltid något mobboffer jag störde mig på." (Henke)

Calle berättar att han var okoncentrerad i skolan och ofta hamnade i bråk. Han har alltid varit rastlös och haft ett häftigt temperament. Han berättar om när han fick ett raseriutbrott och hans släktingar blev tvungna att låsa in sig i ett av lägenhetens rum. Calle säger att han har blivit bättre på att kontrollera sitt agerande efter att han blivit förälder.

"När jag blir arg fullständigt exploderar jag och tappar kontrollen över vad jag gör." (Calle)

Peter berättar om att han slogs mycket som ung och att han alltid dragits mot det som han anser vara farligt och spännande. Utöver slagsmål och droger har han även gjort inbrott och stulit bilar. Detta har resulterat i att han en gång blivit ärende hos socialtjänsten.

"De placerade mig i ett ghetto och trodde jag skulle bli bättre av det. Där träffade jag riktiga dårar." (Peter)

Samtliga har spelat fotboll under uppväxten och detta har sedan övergått till att bli supportrar för olika lag. Henke har varit den som spelat en längre tid i en fotbollsklubb. Utöver fotboll har Calle och Peter prövat på kampsport. Det som speglar deras barndom och ungdomsår är att de sökt sig från sina familjer till kompisgäng, där alkohol, droger och slagsmål varit vardag. De är medvetna om att de har haft en stökig uppväxt.

4. 3 Dagsläget

I dagsläget har alla tre arbeten. Calle är nyligen egen företagare men har arbetat med manuellt arbete under hela sitt yrkesverksamma liv. Peter och Henke arbetar inom byggbranschen. Peter har börjat från golvet och arbetat sig upp till den tjänst han har idag. Henke berättar att hans chefer vet om att han är huligan och slåss tillsammans med sin ”firma” och han säger att han gärna offerar jobbet om han tvingas välja.

”Jobbet är samma varje dag. Jag offerar det gärna för mitt lag. Det är inga problem. (Henke)

Alla tre gick praktiska linjer på gymnasiet och ingen har eftergymnasial utbildning. Calle bor tillsammans med sin fru och deras barn. Peter bor tillsammans med sin sambo och Henke är unkarl. Som fritidsintresse utöver fotboll framgår det att Peter aktivt tränar kampsport. Calle vill gärna träna kampsport mer aktivt och gör det när han får tid över. Både Henke och Peter festar och konsumerar mycket alkohol på helgerna. Det händer även ofta att de tar andra droger, typ kokain, ecstasy och amfetamin, när de är ute och roar sig.

”Jag tar droger när jag är ute och festar. Det ger en kick.” (Henke)

Både Henke och Peter hamnar ofta i slagsmål när de är ute och dricker. Pubarna de går till är så kallade ”fotbollspubar” och publiken är mestadels män. Calle dricker också stora mängder alkohol men det sker i samband med matchdag, på puben innan och efter matchen. Han dricker även innan de uppgjorda fighterna. Han är inte främmande för att ta droger och då främst kokain. Calle och Henke åker gärna och ofta på bortamatcher och då dricker de mycket alkohol samt tar droger.

”Folk drog sig för att klara av det. För att släppa på hämningarna och nervositeten. Det blir mycket droger. Jag dricker innan en fight mest för att släppa hämningar, men även för gemenskapen.” (Calle)

Peter åker ibland på bortamatch och då är det mest för att uppleva gemenskapen tillsammans med de andra likasinnade. Han tar även droger och hoppas alltid på att det blir fight med andra firmor. De pratar inte om konkreta framtidsplaner. Henke nämner att han antagligen någon gång kommer att träffa en tjej att stadga sig med, men säger även att det som är viktigast för honom är fotbollen och att bli största firman. För Calle och Henke upptar huligankulturen och deras firmor en stor del av deras tankar.

”Jag vill göra något stort. Jag vill bygga upp och styra firman till att bli den största och mäktigaste. Detta drömmer jag om och jag brukar planera olika strategier om hur vi skall vinna fighter över de andra firmorna. Helst på en offentlig plats. Det skapar en behaglig känsla.” (Calle)

”En box tar bara en minut, men flera dagar och timmar att planera. Denna planering är en känsla i sig.” (Henke)

4. 4 Fotbollsintresset

De tre respondenterna har alla börjat sitt fotbollsintresse genom att de själva spelat i unga år. De har spelat fotboll tillsammans med kamrater och därefter övergått till att följa sina favoritlag. Calles genuina fotbollsintresse fick sin början då och han är fortfarande lika

intresserad. När han spelade fotboll själv blev det ofta bråk mellan killarna, som spelade, och han hamnade ofta i slagsmål med dessa kompisar. När Calle flyttade till sin nya bostadsort klingade fotbollsintresset av något. Han slutade spela aktivt och ägnade sig istället åt att träna kampsport. Calles pappa ville ofta att han skulle följa med och titta på fotboll och Calle gjorde detta även om han egentligen inte ville, då hans pappa höll på ett annat lag än Calle. Calle och Henke har bägge tidigt valt det lag vars firma de senare skulle komma att ingå i. Peter har däremot varit supporter till ett annat lag än det den firma tillhör, vilken han är med och slåss för idag. Han säger uttryckligen att det är fighterna som är det primära och inte fotbollsmatcherna. Calle och Henrik är mycket dedikerade de lag som de är supportrar till. Bägge har ett flertal tatueringar med sitt lags namn och logga. Henke får frågan om han skulle byta lag om det gick dåligt för hans och för att citera honom själv:

"Aldrig att jag sviker mitt lag. Jag håller hellre på NN i division sju än byter till något mer framgångsrikt lag. Det går bara inte." (Henke)

I tonåren började både Calle och Henke aktivt stödja och gå på sitt lags matcher. De kände då genast att de hittat sin identitet och livsstil. De trivdes med känslan av gemenskap som uppstod i supporterklacken och de berättar hur de kände sig hemma. Känslan att stå bland alla likasinnade, som brinner för samma lag, och heja fram spelarna och hata det andra laget.

"Det är en härlig känsla att stå tillsammans i klacken. Man blir euforisk av att känna gemenskapen på läktaren. Alla hejar på samma lag och hatar det andra och domaren." (Calle)

Peter hamnade i fotbollsintresset via en manlig nära släkting, som tog med sig honom till sitt favoritlags hemmamatcher när han var barn. Han minns vilken skön känsla det var att stå i klacken och han beskriver det som att han kände sig hemma där. Detta lag har Peter följt aktivt sedan dess, men han går inte så ofta på deras matcher. Detta trots att han bekantade sig med några personer i lagets klack. Istället har det blivit så att han, på puben, har träffat medlemmar från ett annat lags firma och börjat följa med dem på matcher. Han är intresserad av fotboll i allmänhet, men är ingen frekvent besökare på fotbollsmatcher.

4. 5 Huliganism som livsstil

För Calle och Henke är fotbollen och huliganismen en självklar livsstil. De lyssnar på den rätta musiken och de anammar den klädstil som gäller, casualstilen. Henke nämner "Stone roses", "Oasis" och "Happy Mondays" när han berättar att det är den brittiska popmusiken som gäller. De har båda tatueringar med sina lags namn och symboler inristade på deras kroppar. Utöver dessa tatueringar har de även andra; även Peter har många tatueringar. Peter är fascinerad av livsstilen men anser sig inte vara huligan. Henke räknar sig till sin firmas innersta kärna och han står för att vara huligan.

"Min identitet är huligan. Jag står för det och gillar stilen, kläderna. Alla har vi rätt att göra vad vi vill på vår fritid." (Henke)

Calle räknar sig inte som någon "topp-gubbe" inom sin firma längre. Företaget och barnen har bidragit till att han numera blivit tvungen att bli mer "laidback". Han skäms inte över att vara huligan men vill ändå inte att hans fru, barn och familj skall veta om vad han gör. Han tror att hans fru vet om att han slåss med firman, men att hon egentligen inte vill veta det. Han tycker att den delen av hans liv är hans privata ensak. I intervjusituationen är han inte obekvämt att prata om det.

”Jag älskar och har en kärlek till huliganismen. Det är som en livsstil med kläder och musik. Jag har böcker som handlar om huliganer i England. Jag skäms inte över det men kan inte säga att jag är huligan... (skratt). Laget och allt vad det innebär är min grej, men jag är inte lika aktiv längre.” (Calle)

Calle berättar om första gången då ”han gör sig ett namn” bland dem som så småningom kommer att bli den ökända firman, tillhörande hans lag. Calle berättar om hur han och övriga supportrar åker till en annan stad i två minibussar för att titta på en match. Väl på plats blir de punktmarkerade av polisen när de står och tittar på hur det andra lagets supportrar är på väg mot arenan. Polisen säger att hans lags supportrar kan välja mellan att antingen slåss mot de supportrarna eller få eskort av polisen och därigenom slippa bli skadade. Calle berättar med stolthet i rösten om hur han och hans kamrater väljer att springa mot motståndarsupportrarna och Calle berättar att han springer först och således är längst fram. Han berättar att han blir aggressiv och att han anför sina kamrater i attacken mot de andra supportrarna. Calle har alltid haft respekt för sina äldre kamrater bland supportrarna, och efter den händelsen får de respekt för honom. Detta är något han är mycket stolt över.

Att stå upp för sitt lag, sin firma, förstår jag är viktigt hos mina respondenter. De nämner att det gäller att aldrig backa och att stå sida vid sida. Samtliga tre är mycket stolta och måna om att ha ett rykte om sig, främst bland de egna, att vara en tuff fighter som aldrig backar. Detta märks tydligt när Peter berättar att han gillar stämpeln han har, som fighter, på de krogar han är stamgäst på. Det ger respekt i vissa kretsar, säger han. Jag får uppfattningen av att han känner sig hedrad av att firman brukar ringa honom och fråga om han vill vara med i slagsmålen.

”När man åker med gäller det att gå längst fram. Det är 100 procent som gäller. Jag backar aldrig. Man går i gemensam trupp och antingen är du med eller inte.” (Peter)

”Vännerna i firman står bakom och ställer upp till 100 procent. Jag skulle göra vad som helst för vännerna i firman.” (Henke)

Första gången Henke slogs för sitt lag var på en bortamatch och det utbröt slagsmål mellan de båda lagens supportrar. Henke säger att det ”blev full kalabalik” och alla slogs med alla; supportrarna och polisen. Han säger att det var en skön känsla efteråt. Visserligen hade han ont men det var värt smärtan i förhållande till vilken kick det gav att slåss. Att uppleva en kick i samband med slagsmålen verkar alla tre respondenter ha fastnat för. Det återkommer i mina intervjuer. Calle berättar hur de med hjälp av droger förstärker känslan av denna kick. Drogerna, tillsammans med alkohol, hjälper även till att dämpa rädslan och nervositeten inför de planerade fighterna. Både Calle och Henke, som har provat de flesta droger, hävdar att kick-känslan är mäktigare än den känsla av tillfredsställelse, som drogerna ger.

”Tänk dig att du står med 50 gubbar från din egen firma mot 50 från en annan. Man känner en otrolig rädsla och man känner bara för att springa därifrån, men sen släpper allt loss och man mår bra efteråt. Efter en box går man omkring på puben och bara ler och kramar varandra. Känslan av gemenskap är optimal. Jag mår bra i flera veckor efter en fight. Jag har provat de flesta droger, men ingen drog i världen kommer i närheten känslan efter en box. Adrenalinkicken skapar en behaglighetskänsla som är som ett beroendeframkallande gift.” (Calle)

Henke och Peter återkommer under intervjuerna till känslan av denna kick:

”Det är kicken som driver en. Det är mitt intresse och det är kul att slåss. Det är en kick. Det är bäst. Det finns inget bättre än adrenalinkicken. Den är bättre än droger. Efter en fight står man bara där och skakar. Jag gillar våld för det ger kicken. Alla är ute efter att få en kick. Man söker sig till kicken.” (Henke)

”Jag älskar spänningen och kicken som slagsmålen ger.” (Peter)

Calle förstår kulturer som skildras i filmen *Fight Club*⁵³ och han säger att han säkert hade ägnat sig åt något sådant om han inte haft huligankulturen att få ut sina aggressioner och hat på. Han försöker hinna med att träna kampsport och även det är ett sätt att få utlopp för sin aggressivitet. Calle säger att han hatar alla de andra lagens firmor och att kulturen, som innebär att de slåss mot varandra, är här för att stanna. Han tror att alla lag snart kommer att ha firmor. Han hänvisar till att det bildas många kriminella gäng i Sverige i dagsläget och att de blir rekryterade till firmorna. Rekrytering sker även inom kampsportsklubbar, enligt Calle. De som är med är med, säger han, och har inget dåligt samvete för att rekrytera nya huliganer till sin firma.

"Rivalitet mellan klubbar har alltid funnits och folk mår bra av att slå varandra på käften. Jag har aldrig dåligt samvete för att ha slagit någon över käften. Det är han eller mig." (Calle)

På frågan om han tycker att allmänheten drabbas svarar han att det är bara då slagsmålen utbryter runt fotbollsplanen det händer. Oskyldiga drabbas inte i en grusgrop någonstans, säger han. Han tycker inte om att allmänheten störs då det på längre sikt innebär att folk slutar gå på matcherna och att det då drabbar hans klubb. Av dem som ingår i firman uppskattar Calle det till att 80 procent är intresserade av laget och bryr sig om dess framgångar. Han beskriver huliganerna i den firma han hatar mest:

"De har nazister som knarkar och är psykfall. De skiter i fotbollen, de jävla svinen." (Calle)

Henke menar på att känslan för firman och laget går hand i hand. De som slåss för firman brinner också för laget. Han uttalar ett starkt hat mot andra firmor och deras lag och titulerar sin firma som störst, bäst och vackrast. Henke har släktingar som är medlemmar i en annan firma och dessa skulle han gärna slå på, som han själv uttrycker det. De tror att de något, tillägger han. Henke har nu umgåtts i huligankretsar i många år och han upplever att fotbollen och huliganismen är ett välkommet avbräck från vardagen. Han mår bra av att träffa kompisarna, gå på fotboll och att fightas.

"Alla har vi våra intressen. Våld är mitt. Livet består av val och man bestämmer själv. Våld och fotboll hör ihop. Vill folk slåss skall de få göra det. Varför skall samhället bestämma? Huliganismen är en del av verkligheten. Min värld ser ut så, att slåss och kolla på fotboll." (Henke)

Henke hyser en kraftig aversion mot polisen. Han anser att poliserna är "svin" som tror att de kan göra vad de vill. Han berättar att de griper vem som helst bara för att trakassera. Det kan räcka med att han och hans kompisar sitter och dricker öl för att de skall bli gripna. Enligt Henke borde polisen låta dem vara ifred och låta de som vill slåss. Henke har blivit gripen många gånger för olika brott, bl.a. för narkotikainnehav och misshandel. Reglerna som gäller i de uppgjorda fighterna är enkla; inga vapen får användas och man får inte sparka på någon som ligger ner. Dessa regler har Henke följt för det mesta, förutom en gång när han hoppade på huvudet på en som låg ner. Han medger att det inte var så bra gjort men försvarar sig med att han bara hoppade en gång. Reglerna är enligt Henke till för att ingen skall dödas. Han vet inte vem som satt upp dem men tror att de följs för det mesta.

"Är man rädd för att dö skall man inte hålla på. Det är ingen idé att vara rädd i de här sammanhangen. Om man backar och blir rädd åker man ner." (Henke)

⁵³ "Fight Club" är en film från 1999, som bygger på en novell av Chuck Palahniuk.

Henke är inte positiv till att våldet sker på läktarna, så att oskyldiga drabbas, men anser samtidigt inte att det är något större problem de gånger detta sker. Henke säger att de som slåss inne på arenan är ”old school”. De riktiga firmorna planerar fighterna, lägger upp strategier, rekognoserar platserna där det skall ske, bestämmer vilka som skall slåss och kontaktar sedan motståndarsidan för att bestämma tid och plats. Han säger att man medvetet väljer platser långt från arenorna för att de skall få slåss ifred.

Känslan av gemenskap eller upplevelsen av gemenskap är ett återkommande ämne hos mina tre respondenter. De nämner gemenskapen i olika sammanhang. Peter säger att han kan uppleva den starka gemenskapen, som finns i firman, och hävdar att det är en av anledningarna till att åka med på bortamatcher. För att få vara med och uppleva gemenskapen. Calle berättar om ett par vänner till honom, som följde med honom för att slåss mot en annan firma. De blev helt chockade av känslan av gemenskap, både före, under och efter fighten. Calle säger att de är helt sålda på huligankulturen efter denna händelse.

”Det är något helt magiskt, gemenskapen. Ibland när jag inte har kunnat vara med saknar jag det mest för gemenskapen efter fighten. Gemenskapen lockar och det är en skön känsla att dricka tillsammans efter en box.” (Calle)

Henke berättar att anledningen till att han drogs in i fotbollsvärlden och senare huligankulturen var just för ”kompisgemenskapen”. De delade samma intresse att dricka öl, att slåss och att titta på fotboll. Han säger att han delar samma värderingar som de andra huliganerna i hans firma.

”Jag har andra vänner och det är skönt att få ett avbräck ibland, men mina närmaste vänner är det verkliga livet. Vänner med samma livsstil. Det är den sanna gemenskapen.” (Henke)

Calle är den som nämner att det finns ett liv utan firman och huligankulturen, men säger då också att enda sättet att sluta slåss i dessa sammanhang är att sluta gå på fotboll.

”Våld och fotboll hör ihop.” (Henke)

5. ANALYS

Mitt syfte med denna uppsats har varit att få en inblick i livet som fotbollshuligan i Sverige samt att få en förståelse för varför man väljer detta liv. Jag har i föregående kapitel redovisat mina respondentintervjuer samt några teman i deras liv, som är av betydelse för syftet med denna uppsats, och skall nu gå över till att analysera redovisningarna utifrån min teoriram. Analysen kommer att följa samma teman som finns i redovisningen.

Utifrån målet med min undersökning ansåg jag att kvalitativ metod med ett fenomenologiskt förhållningssätt var vad jag ansåg bäst utifrån målet med min undersökning. Eftersom jag arbetat under en kortare undersökningstid så fick jag avstå från mer tidskrävande metoder som exempelvis upprepade intervjuer. Sådana hade annars kunnat vara ett utmärkt verktyg för att skapa djupare relationer till männen och därigenom nå innanför det hårda skalet. För att få en så heltäckande och sanningsenlig bild som möjligt krävs att en relation skapas mellan de intervjuade och intervjuaren. Något som dock måste uppmärksammas är risken för en intervjuareffekt. Denna effekt innebär att intervjuaren genom sina frågor och sitt kroppsspråk förmedlar vilken sorts svar som de är mest önskvärda. Risken blir då att den intervjuade

anpassar sina svar till det som han tror att intervjuaren vill höra. Det finns även en möjlighet att den intervjuade "kryddar" sin berättelse för att göra sin historia mer intressant. Det finns också en risk att respondenterna ser intervjuerna som ett självändamål där de skall få bekräftelse och godkännande av den som intervjuar. Jag har dock inte upplevt att situationen har varit på detta sätt i något av fallen. Varje mans unika upplevelse är sanningen för honom.

5.1 En stigmatiserad uppväxt

Jag kan konstatera att respondenterna förs samman av att de har vuxit upp i "stökiga miljöer". Två av männen har vuxit upp utan en närvarande far. Samtliga berättar också att de har lämnats mycket ensamma under uppväxten. Gemensamt för de tre respondenterna är att de har haft det svårt i skolan, då de har varit okoncentrerade och utåtagerande redan från barnsben.

Har man, som respondenterna, vuxit upp i en miljö med såväl alkohol- som våldsinslag kan detta vara faktorer som påverkar känslan av att vara stigmatiserad. Normen blir att du är avvikande genom att du har svårt att sköta skolan, är aggressiv och utåtagerande. Genom att vara den som slåss och stör i skolmiljön skapas en negativ självbild, som bekräftas av de vuxna i omgivningen. Du accepteras inte av den allmänna gemenskapen, du blir sedd och upplevd som en avvikande, alltså en stigmatiserad individ. Genom att samtliga har sökt sig till en miljö där de har "känt sig som hemma" och varit tillsammans med likasinnade har de funnit en miljö där deras beteende har uppfattats som normalt. Att dricka alkohol och att vara våldsam tillhör det normala inom huligankulturen.

Det är inte bara genom ens handlingar en person ses som avvikande. En viktig del i socialisationsprocessen är att personen uppfattar och identifierar sig själv som avvikande. Genom att belysa detta betyder det att avvikaren inte behöver uppfatta sin person eller sina handlingar som något negativt. Sammanhanget och gruppen där handlandet sker spelar en stor roll huruvida det skall uppfattas som positivt eller negativt av individen själv.⁵⁴

Männen förminskar således den egna stigmatiseringen genom att omge sig med likasinnade. Genom att föra sig i ett sammanhang där handlingarna och utåtagerandet är normaliserat och även något positivt och respektingivande, kan de neutralisera den negativa stämpeln de fått och kanske givit sig själva. Man kan koppla huliganismen till teorier om att det är den som stämplar någon som sitter på makten att bestämma den moraliska väg som den stämplade skall följa.⁵⁵ Genom att söka sig till gemenskapen inom huligankulturen tar männen makten över sig själva och sina moraliska vägval. De behöver inte fälla sig för andras stigmatisering utan skapar sig en egen kultur där deras sätt att vara inte ter sig onormalt eller moraliskt förkastligt. Så länge som de håller sig inom de egna leden är det godtagbart att slåss, bruka stora mängder alkohol och ställa sig utanför det "vardagliga" samhället.

En fråga jag ställer i teorikapitlet, i avsnittet om stigma och begreppet stigmatisering, är huruvida respondenterna styrs av samhällets förväntningar eller av sina egna när det gäller deras handlande och även sin syn på sig själva. Mitt svar blir att de i dagsläget styrs av sina egna förväntningar på sig själva, men då detta avsnitt handlar om uppväxten är mitt svar att det som fört in dem i huliganmiljön är samhällets förväntningar på dem. Enligt den

⁵⁴ Angelöw & Jonsson (2000)

⁵⁵ Giddens (2007)

självuppfyllande profetian har respondenterna under sin uppväxt skapat sig en negativ självbild utifrån samhället sätt att se dem. De har agerat efter förväntningarna och detta har medfört att de har sökt sig till en miljö innehållande våld och alkohol.

5. 2 Dagsläget; ett liv i bakre och främre regioner

Samtliga respondenter har en dualitet i sina självbilder. De är å ena sidan heltidsarbetande och skötsamma samhällsmedborgare, å andra sidan befinner de sig utanför samhällets normer och värderingar. Calle, som älskar livsstilen, berättar att han delar värderingar med firmamedlemmarna och det är i den miljön han känner sig hemma. Det har han gjort från första stund och det är där han upplever gemenskap. Henke säger att huliganismen är hans livsstil och hänvisar till den starkt upplevda känslan av gemenskap. Med Peter är det annorlunda då han inte anser sig vara medlem i huliganfirman. Han medger dock att han söker sig till huligankulturen då den innehåller alkohol, droger och våld. Detta är faktorer som har präglat hans uppväxt och jag drar slutsatsen att han känner sig hemmastadd i dessa miljöer. För att här återkomma till Goffman och min fråga om de olika regionerna skulle jag kunna påstå att det är i huliganmiljön som respondenterna känner sig hemma, i de bakre regionerna.⁵⁶ Där kan de slappna av och vara sig själva och uppleva trygghet och gemenskap. Detta innebär att jobbet och livet tillsammans med familjen tillhör de främre regionerna, där de gör sina scenframträdanden.⁵⁷ Henke är villig att offra sitt arbete för huliganlivet, Peter vet att han riskerar att bli av med sitt jobb om han blir påkommen eller tagen av polisen och Calle har tankar på att sälja sin verksamhet för att kunna få mer tid åt firman. Samtliga respondenter väljer vilka de berättar för att de är med i uppgjorda huliganlagsmål. I fotbollsmiljön, tillsammans med likasinnade, kan de slappna av och uppleva vänskap och gemenskap medan de på jobbet och hemma censurerar vissa delar av sina liv. I intervjuerna framgår inte om de väljer att inte låta vännerna i huliganfirman veta något om deras liv utanför den, men jag får uppfattningen att de kan prata om allt med varandra inom denna gemenskap. När Henke berättar att han ser huliganismen som ett välkommet avbräck i vardagen tolkar jag det som att han tycker det är skönt att vara bakom kulisserna, i huliganmiljön, och slappna av i gemenskap och trygghet. Återigen vill jag påpeka att min uppfattning är att det är i dessa miljöer respondenterna är trygga och inte behöver tänka på om deras rollpresentationer uppfattas som äkta eller falska. I huliganmiljön är deras identitet och framförande alltid äkta och okonstlad. Det är mitt val, mitt liv, säger Henke, och jag tror honom när han säger det. Hans främsta identitet är att vara huligan i en ökad firma.

Calle berättar om ett tillfälle när hans fru hade följt en dansk polisserie på TV, Anna Pihl, och ett avsnitt hade handlat om danska huliganer. Hon hade då blivit uppmärksammad på att den klädstil de danska huliganerna hade var samma som Calles. Hon hade ifrågasatt Calles klädstil och frågat om han var en sådan där huligan och om han slogs i någon firma. Calle själv säger att hon vet men inte vill veta och han håller henne utanför sitt liv som huligan och firmamedlem. Goffman skriver om expressiv utrustning, detaljer i den personliga fasaden, och inom huligankulturen utgör kläderna en viktig del.⁵⁸ Mina respondenter klär sig enligt ”casual”-stilen och för den insatte går det att se att de är fotbollshuliganer. Som jag nämnt innan är kläderna en del av fasaduppbyggnaden i identiteten som huligan. Även tatueringar med lagens namn och logga måste ses som en viktig del i identitetsuppbyggandet. Calle och

⁵⁶ Goffman (2004)

⁵⁷ Goffman (2004)

⁵⁸ Thornton (2003)

Henke har lagtatueringar och alla tre klär sig, vid intervjutillfällena, i "huliganklädstil". Återigen får det mig att tänka på deras scenframträdanden, i främre och bakre regioner. Deras tatueringar bär de med sig permanent samt att de har sin klädstil medverkar till att stärka min uppfattning om att det är de bakre regionerna de är huliganer. De är hemma och trygga i sina huliganidentiteter medan de gör främre framträdanden i de andra miljöerna. Det hade varit intressant att se hur de klär sig vid andra tillfällen, typ när Calle skall på ett viktigt affärsmöte. Är tatueringarna synliga även vid dessa tillfällen?

5. 3 Fotbollsintressets mening

Lojalitet till sitt lag är något jag finner hos respondenterna. De är hängivna supporters till sina lag. Calle och Henke har tatueringar med sina lags symboler och Peter håller fast vid sitt lag trots att han umgås och slåss tillsammans med ett annat lags anhängare. Detta fotbollsintresse kan ses som grunden till att de senare har blivit huliganer. För samtliga har intresset för fotboll en central plats i deras sociala umgänge. Fotbollsintresset skapar mening i deras liv. Förståelse för att respondenterna inte skiljer sitt fotbollsintresse från huliganismen är viktigt att ha i åtanke i denna analysdel. Våld och fotboll hör ihop, säger Henke, och det är så respondenterna resonerar. När de pratar om fotboll inkluderar det firman och dess aktiviteter. Att det förekommer våld inom fotbollskulturen anser de vara en självklarhet.

Skapandet av maskulinitet kan vara en mening med deras fotbollsintresse. Fotbollen kan uppfattas som ett av manlighetens sista fästen. Många av de attityder som uttrycks i fotbollskulturen uppfattas ofta som manliga. Det är ofrånkomligen även så att idrottsmän presterar bättre än idrottskvinnor – de hoppar högre och längre, springer fortare, lyfter tyngre, kan prestera max under en längre tid, etc. Fysisk styrka, sammanhållning och lojalitet mot laget är en central del av fotbollen. Dessa attityder kan gälla både för laget samt supportergruppen. Henke uppvisar stor lojalitet när han säger att han hellre följer sitt lag ner i de lägre divisionerna än byter till ett annat. Connell skriver om hegemonisk maskulinitet som upprätthålls i olika genusrelationer mellan män. Hegemoni skapas utifrån kulturella ideal i samhället och den upprätthålls genom hävdande av auktoritet och våld.⁵⁹ Respondenterna har ett fotbollsintresse där våld, alkohol, gemenskap och sammanhållning ingår i kulturen. De har samtliga börjat med att själva spela fotboll för att sedan bli introducerade i supporterkulturen av manliga förebilder. Där har de upplevt kollektivismen och anammat de ideal som funnits där. Att stå upp för sitt lag och att aldrig svika är viktigt. Detta gäller även i firmornas sammandrabbningar. Våld och fotboll hör ihop, säger Henke. Huliganernas uppoffringar och engagemang för fotbollen och sitt lag skiljer sig inte nämnvärt från de "vanliga" och "skötsamma" supportrarna.⁶⁰ Som supporter avgörs inte hur du är som person utan vad du gör för laget. Hur hängiven du är i ditt stöd. Att vara med i kollektivet och följa de regler och normer som gäller ses som viktigt när det gäller tillhörigheten. Det gäller att kunna sångerna, åka på bortamatcherna och i vissa fall att tatuera in lagets symboler. Att visa lojaliteten och trofasthet är viktigt och detta engagemang ställs på prov när det går dåligt för det egna laget. Bland supportrarna finns det en uniformitet och jämlikhet och det är genom dem man upplever tillhörighet. Deltagandet och kollektivismen är större än matchen och ett väsentligt inslag i supporterkulturen.⁶¹ Bjurström skriver att dagens hegemoniska mansideal inte innehåller våldsinslag och att detta bidrar till att huliganerna står för ett manligt

⁵⁹ Connell (2003) s. 100-101

⁶⁰ Bjurström (2008) s. 41

⁶¹ Estrada & Tryggvesson (2001) s. 248

minoritetsideal, även inom fotbollskulturen. Huliganism är ett extremt fenomen inom den mansdominerade fotbollskulturen, vilket gör denna gemenskap än mer extrem och känslig för ”omanlig” svaghet.⁶² I firmorna måste du visa vilja och kunskap i att slåss för att bli accepterad som man, både av egna och andra medlemmar.⁶³

5. 4 Huliganism som livsstil; en fråga om sammanhållning

Elias skriver om sammanhållning som baseras på minnen, gemensamma värderingar och vänskap. Denna sammanhållning, menar han, spelar en stor roll när det gäller att skapa en positiv självbild i förhållande till andra. Den egna gruppen, ingruppen, får stå som symbol för det som är positivt medan de andra, utgruppen, får stå för det som är negativt. Calle påstår att en annan firmas medlemmar är knarkande nazister och psykfall som inte är intresserade av fotboll. Han titulerar dem som ”jävla svin”. Att bry sig om sitt lag och att vara intresserad av fotboll är en viktig egenskap om jag skall lyssna till Calles uttalande, även om han själv uppskattar att 20 procent av medlemmarna i hans firma inte är det. Elias ser denna stigmatisering av de andra som en kraftfull åtgärd för att stärka sammanhållningen i den egna gruppen. Individuer i en grupp får inte umgås med en annan grupp för då vanhedras den egna gruppen. Detta märks i Henkes beteende och synsätt gentemot sina släktingar. Då dessa är medlemmar i en annan firma än hans umgås han inte med dem. Han undviker dem och pratar inte med dem på gemensamma släktmiddagar. Han ger dem även en negativ stämpel då han benämner dem som ”kaxiga” och menar att de tror att de är förmer än andra. Detta är ett beteende Henke tycker hemskt illa om och han stör sig på personer som är ”kaxiga”. Hans släktingars beteende får stå som en stigmatiserande symbol för hela den firma de tillhör. En positiv självkänsla skapas genom att den egna gruppen tillskrivs en positiv särprägel jämfört med de andra. Enligt den sociala identitetsteorin är det genom ditt gruppmedlemskap du bekräftar din sociala identitet.⁶⁴ Vi är störst, bäst och vackrast, säger Henke stolt, och detta är ett tydligt exempel på vilken positiv självbild han har och hur den självbilden har formats i en gruppkonflikt.

Alla tre respondenter nämner gemenskapen som något unikt i dessa miljöer. Calle säger att denna magiska gemenskap skapar en känsla av kick. Känslan av gemenskap är viktig för mina respondenter och de beskriver den med stolthet i rösten. Henke säger att vänner med samma livsstil är den sanna gemenskapen och Peter åker med på bortamatcher för att få uppleva den. Deras gemenskap betyder mycket och får inte hotas. Återigen går mina tankar till Elias och hans teori om att sammanhållning är en betydelsefull faktor när det gäller att uppleva känslan av att vara en homogen grupp. I boken *Etablerade och outsiders* skriver Elias att de etablerade tillskrev sina medlemmar överlägsna egenskaper i syfte att utesluta outsiders samt att se till att de egna medlemmarna inte beblandades med de andra. Att Henke ser sin grupp som störst, bäst och vackrast samtidigt som att han tar markant avstånd från andra firmamedlemmar, trots släktband, påminner mycket om Elias teori som ser stigmatisering och utestängning av andra som ett kraftfullt tillvägagångssätt för att bevara ingruppens identitet och att distansera sig mot de andra.⁶⁵ Genom att dessa gruppegenskaper upplevs skapas en känsla av den egna gruppens högre värde i förhållande till andra.⁶⁶ Respondenterna berättar att de står upp till 100 procent för varandra i firman och att de aldrig backar. Deras

⁶² Brännberg (2005)

⁶³ Dunning (2002) s. 21

⁶⁴ Helkama (2000)

⁶⁵ Elias (2004)

⁶⁶ Elias (2004)

uppfattning av de andra firmamedlemmarna är att alla har samma värderingar och är med i gemenskapen där de följer samma normer. I de sammanhangen då de träffas är de alla lika och ställer upp för varandra, som sanna vänner. Den gemenskapen som firman kan erbjuda dessa män står så mycket högre än andra faktorer i deras liv, så det blir den yttersta definitionen av deras själv. Genom att enas kring fotbollen och "sitt" lag och därigenom skapa gemensamma yttre fiender stärks gruppgemenskapen och man känner sig värdefull. De skapar meningsfullhet, både för verksamheten, men också för sina egna liv.

Sammanhållning kan uppnås genom aggressivitet. Genom den kan huliganerna visa sin lojalitet till sin grupp och på så sätt uppnå målet att skapa sammanhållning. Detta sker under medvetna och kontrollerade former. Henke berättar att han skulle göra vad som helst för firmamedlemmarna och det är hans uppfattning att de känner likadant. Gemenskapen finns där och sammanhållningen blir som tydligast när de slåss mot andra. Den emotionella aggressiviteten som finns i fotbollskulturen handlar om när känslorna svallar över och blir till hat. Denna aggressivitet är spontan och ej planerad. Lustkänslor kan skapas genom denna och handlar då oftast om känslan av dominans och makt. Calle berättar hur han drömmer om att bygga upp den mäktigaste firman som att vinna över den, enligt honom, största och dominerande. Genom aggressivitet skapas kick-känslan och Bjurström skriver om begreppet upplevelseekonomi i en artikel om våld och fotbollshuliganer.⁶⁷ Han skriver om den upplevelse av genuina erfarenheter som sammandrabbningarna och det verkliga våldet ger. Det fiktiva våld vi får till oss genom underhållningsindustrin fascinerar och skänker vällust. Det verkliga våld som firmorna producerar skapar en äkta upplevelse hos huliganerna, en euforisk kick-känsla. Huliganernas våld förutsätter planering och organisation. Henke berättar om att det tar flera dagar att planera en sammandrabbning. När det gäller känslan så påstår respondenterna att det inte finns något skönare än kicken efter ett slagsmål. Calle och Henke hävdar att ingen drog i världen kan ge den känslan som efter en sammandrabbning. Genom planerat aggressivt handlande uppnår de det gemensamma målet, den ultimata upplevelsen av sann manlighet: våld.

5. 5 Slutdiskussion

Syftet med min uppsats har varit att få en inblick i livet som huligan och att skapa förståelse för vilka det är som väljer detta våldsamma liv. Jag har varit aktiv fotbollssupporter under lång tid och den huligankultur som vuxit fram i Sverige har väckt mitt intresse. Frågeställningar jag ville få svar på var:

- Vad gör att en person väljer att bli fotbollshuligan?
- Hur ser huliganen på sig själv?
- Handlar det enbart om fotboll eller tillkommer det också något annat?

Mina slutsatser blir till en början att hänvisa till barndomen. Respondenterna är uppväxta under stökiga förhållanden och redan som unga har de levt i en våldsam miljö, där även alkohol och droger har funnits med. Detta beteende har gjort dem avvikande och de har uppfattats av andra som stigmatiserade. Senare i livet har de genom att söka sig till likasinnade funnit en miljö där deras uppträdanden har setts som normalt och där de har känt sig "hemma". Genom att de har denna känsla av normalitet i huligankulturen ställer jag frågan om det är där respondenterna s.a.s. är bakom kulisserna, i de bakre regionerna. När jag

⁶⁷ Bjurström (2008) s.41

reflekterar över hur de pratar om sina liv i huligankulturen upplever jag dem som avslappnade och naturliga. Samtliga respondenter har sökt sig till den miljön tidigt i sina liv och de har stannat kvar där. Där är de inte avvikande och där upplever de en stark gemenskap med likasinnade.

Mina slutsatser om hur huliganen ser på sig själv är att han är medveten om sitt avvikande beteende. Respondenterna är införstådda med att deras beteende inte är förenligt med samhällets normer och regler. I huliganmiljö ser han sig som en vän i en mäktig gemenskap. I den miljön är det viktigt att aldrig vara rädd och backa undan för slagsmål. En huligan står sida vid sida med sina jämlingar. Huliganen lever efter ett maskulinitetsideal där manlighet är det samma som att slåss, kolla på fotboll, dricka alkohol och aldrig svika en medlem i gruppen. Denna sammanhållning i gruppen skapar den bild av huliganen som han har av sig själv. När respondenterna beskriver gemenskapen de upplever uppfattar jag en enorm stolthet hos dem. De skapar sin identitet och självkänsla genom sin grupptillhörighet. Tillsammans med andra män.

Fotbollen har en central plats i huligankulturen. Det är genom fotbollen huliganerna har förts samman och jag tror inte att de hade slagits tillsammans utan den. Det handlar om att finna ett sammanhang där de uppfattas som icke avvikande och där aggressivitet och våld hör till det normala. Det är bland andra huliganer de känner sig hemma och får uppleva en känsla av unik gemenskap och sammanhållning. Det är genom gruppen de skapar en positiv självbild och känner sig som män. Det är fotbollen som binder dem samman. Fotbollsintresset tillsammans med våldet skapar mening i deras liv. En av mina respondenter säger att enda sättet att lägga av att slåss är att sluta gå på fotboll och det får stå som symbol för min slutsats. I grund och botten handlar huliganism om fotboll.

LITTERATURLISTA

- Andersson, T. (2001): "Swedish football hooligans, 1900-39". *Soccer and society*, Vol.2, No.1. London.
- Angelöw B. och Jonsson, T. (2000): *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Armstrong, G. (1998): *Football hooligans- knowing the score*. Oxford: Berg.
- Bjunér, A. & Berg, J. (2008): "Klubbar kan få betala polisbevakningen". *nyhetskanalen.se* 28/3.
- Bjurström, E. (2008): "Våld för våldets skull". *Axess* nr. 4/2008.
- Brännberg, T. (2005): "I våldsruset blir den svage gud". *SvD.se* 22/6.
- Connell, R.W. (2003): *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Dunning, E., Murphy, P., Paddington, I. & Astrinakis, A.E. (2002): *Fighting fans- football hooliganism as a world phenomenon*. Dublin: University College Dublin Press.
- Elias, N. (2004): *Etablerade och outsiders*. Lund: Arkiv.
- Estrada, F. & Tryggvesson, K. (2001): "Fotboll kräva dessa drycker". *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*. Vol 18. Nr. 3.
- Frenker, C. (2008): "Nu rekryteras barn till huliganfirmorna". *Aftonbladet.se* 28/3.
- Garå, J. (2008): "Det är en speciell känsla av vara med". *SvD.se* 19/1.
- Giddens, A. (2007): *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Giulianotti, R., Bonney, N. & Hepworth, M. (1994): *Football, violence and social identity*. London: Routledge.
- Goffman, E. (2004): *Jaget och maskerna*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. (2000): *Socialpsykologi – en introduktion*. Malmö: Liber Förlag.
- Holme, I. & Solvang, B.K. (1997): *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Höglund, J. (2005): *En av grabbarna*. Stockholm: MMG Books.
- Jones, D. & Rivers T. (2002): *Soul crew- the inside story of britain´s most notorious hooligan gang*. Bury: Milo books.

Karlsson, M. (2000): "Huliganer spottade på Limpar och slog sönder hans krog"
Aftonbladet.se 21/11.

King, M. & Knight, M. (1999): *Hoolifan- 30 years of hurt*. Edinburgh: Mainstream publishing company.

Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Malmström, B. (2007): "Antalet fotbollshuliganer ökar i Sverige". *SvD.se* 23/10.

Thornton, S. (2003): *Casuals- the story of terrace fashion*. Bury: Milo books.

Tordoff, S. (2002): *City psychos- four decades of terrace terror*. Bury: Milo books.

Sandstig, O. (2007): *Slaget om allsvenskan*. Café nr. 10/2007.

Sprangers, J. (2007): "Huliganer I bråk på Gamle Port". *gt.se* 18/8.

SVT Nyheter (2008): "Huliganism fortsatt problem för fotbollen". *svt.se* 5/4.

Internetlänkar:

<http://www.sverigescenen.se>

www.gronsvart.com

Bilaga 1: Dagens mest framträdande firmor i Sverige.⁶⁸

AIK:

Firma: Firman Boys

Yngre firmor: Young Boys och Baby Boys

Firman Boys är kanske i dagsläget Sveriges mest beryktade och ökända, som kan mobilisera över 100 personer.

Djurgården:

Firma: Djurgårdens Fina Grabbar (DFG)

Yngre firmor: Djurgårdens Mindre Grabbar och Djurgårdens Yngre Grabbar

DFG är Sveriges äldsta firma och kan mobilisera över 100 personer.

Hammarby IF:

Firma: Kompisgänget Bajen (KGB)

Yngre firmor: Bajen Baby Squad

KGB anses vara mycket aktiva på 2000-talet. Kan mobilisera över 100 personer.

IFK Göteborg:

Firma: Wisemen

Yngre firmor: Gothenburg Youth Division och Youth Crew Gothenburg

Wisemen räknas som en av de tyngsta firmorna och kan mobilisera över 100 personer.

Helsingborgs IF:

Firma: Frontline

Yngre firma: Helsingborgs yngre

Frontline är en firma med många högerextremister och de samarbetar även med utländska,

Danska, firmor. Kan mobilisera runt 50 personer, men betydligt mer med hjälp av de danska firmorna.

GAIS:

⁶⁸ Cafe (10/2007)

Firma: Gärningsmännen

Yngre firma: GAIS Yngre

Kan mobilisera runt 40 personer och har haft folk från AFA, Antifascistisk aktion, i sina led.

Malmö FF:

Firma: Blue Dogs (är oklart hur etablerat namnet är)

Ingen känd yngre firma.

Blue Dogs är en relativt nystartad firma och kan mobilisera runt 30 personer.

De mindre nyetablerade firmorna finns hos lag som IFK Norrköping, Örebro SK, Jönköpings Södra, Västerås SK, Degerfors IF och Örgryte IS.

Bilaga 2: Intervjuplan

Uppväxten:

- barndom
- familjeförhållande, föräldrar
- barndomsvänner och skolkamrater
- skolan och utbildning
- intressen

Dagsläget:

- yrke
- civilstatus
- vänner
- intressen
- fotbollen
- livsstilen

Fotbollsintresset:

- varför fotboll
- när/ hur började det intresset
- följer du något lag aktivt
- varför just det laget

Huliganism:

- vad utmärker en huligan, attribut
- är du en huligan
- är du med i någon firma
- hur aktiv är du
- vad innebär det
- vilka vet om huliganlivet
- allmänheten
- fotbollen och laget skadas

Bilaga 3: Populärvetenskaplig framställning

Tillsammans med andra män – en studie av svensk huligankultur.

Vad är det som gör att en person blir fotbollshuligan?

Hur ser huliganen på sig själv?

Handlar det enbart om fotboll eller tillkommer det också något annat?

Dessa ovanstående frågor försöker jag finna svar på i min uppsats, vars huvudsakliga syfte är att förstå vilka det är som slåss och anledningen till att de väljer detta liv.

Jag har haft ett aktivt fotbollsintresse sedan 1982 och har upplevt utvecklingen inom supporterkulturen på nära håll. Jag har varit med om våldsamheter i samband med fotboll, både inne och utanför arenorna, och jag har kunnat följa huliganfirmornas framväxt i Sverige de senaste tio åren. Medlemsantalet till dessa firmor tycks idag öka och intresset för att slåss i samband med fotboll sprider sig ner i åldrarna. Jag har läst biografier skrivna av f.d. fotbollshuliganer, mestadels engelska men även en svensk biografi från 2005, *En av grabbarna* av Johan Höglund. Detta för att skapa en djupare förståelse för kulturen. Jag har även studerat den tidigare forskning som är gjord i ämnet.

Jag har intervjuat tre aktiva fotbollshuliganer, samtliga män, och låtit dem berätta om hur de uppfattar sin livsstil. Deras berättelser har jag sedan analyserat med hjälp av sociologisk och socialpsykologisk litteratur och på så sätt försökt att finna svar på mina frågor samt uppnå mitt syfte.

Gemensamt för dem jag har intervjuat är att de har upplevt en stökig uppväxt innehållande våld, alkohol och droger. De har varit bråkiga i skolan och de har sökt sig till likasinnade vänner. Genom att de haft ett aggressivt beteende under sin barndom har de uppfattat sig själva som avvikande och genom att söka sig till en miljö med kamrater som har samma beteende har de känt sig som hemma där. Tillsammans med andra huliganer har de upplevt sig som normala och genom gruppen har skapat en positiv självbild.

Att vara en sann man är viktigt hos mina intervjurespondenter och de lever efter ett manlighetsideal där det gäller att kunna slåss, kolla på fotboll, dricka alkohol och att aldrig svika någon i gruppen. Att uppleva stark gemenskap och sammanhållning skapar en mäktig känsla hos dem.

Fotbollsintresset är viktigt och det är genom sitt lag de alla träffades. Respondenterna skiljer inte på våld och fotboll utan ser det som något sammansatt. Fotbollsintresset och huliganismen skapar en mening i deras liv och det är i det sammanhanget de skapar sin identitet och självkänsla genom gruppstillhörigheten, tillsammans med andra män.

Våld och fotboll hör ihop, säger en av huliganerna jag intervjuat. Min värld ser ut så. Att slåss och kolla på fotboll.

Läs uppsatsen med intervjuerna och låt dig skrämmas eller fascineras av fotbollshuliganernas värld. Håll med i mina eller gör dina egna slutsatser.